

Bylo jaro

Vždy když vystupuji na vsetínské ulici 4. května nebo když zde stojím ve stínu továrního komínu, tak mi její jméno připomene nejenom konec války a historky o procházející ruské armádě, zabavených hodinkách, kulcích v hrázi přehrady, odhozených bombách a sestřelených letadlech, hořících stodolách, zakopaných flintách, bunkrech, tajných skrýších, oběšených partyzánech, mrtvých Němcích na voze zběsile taženém splašenými koňmi, hrobech nad studánkou u Chladné vody, válečných veteránech a mrzácích, seznámech jmen na pomnících, ale i skutečnost, že knihy s tématem války takřka nečtu. Shodou okolností se teď u mne na stole setkaly dvě, po kterých bych pravděpodobně jinak nesáhl. Krom jiného je spojuje i skutečnost, že jsem je obě dostal v takřka stejnou chvíli, od lidí, které mám rád.

Děj obou knížek dělí padesát let, ale bohužel stále mají mnohé společné. O Černochovi Tatjany Gromači, v překladu redakčního kolegy Jirky Hrabala, si můžete přečíst více v recenzi v tomto čísle, nebo ukázkou v předchozím čísle Textů.

Ani po knížce *Temná komora* Damoklova nizozemského autora Willema Frederika Hermanse bych sám od sebe asi pravděpodobně nesáhl, byť svým fotografickým názvem mne lákala. Ale byla mi do[po]ručena Martinem Stöhrem a musím přiznat, že se do mého vkusu trefil. Protentokrát věřím i doslovu Milana Kundery. A něco na tom, že se jedná o jednoho z největších nizozemských prozaiků bude. Nejedná se o žádné optimistické a oddechové čtení. Text humorem neoplývá, spíš nabízí jakýsi blasfemický škleb nad námi samými. Osud človíčka v kolotoči dějin. *Temná* atmosféra románu je vynikající. Kupodivu něco málo o fotografování legendární Leicou se v textu také píše.

Obě jsem dočítal v okamžiku, kdy na Vltavě vysílali vzpomínky jedné z dívek, která přežila Lidice.

Přečtěte si je také!

Bylo jaro, kvést šeříky jsem letos neviděl.

Pavel Kotrla

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: Bylo jaro__2

próza

Pavol Ičo: Jaskyňa smrti__4_7

Petr Hruška: Z románu Karavana__13_14

Martin Müller: Nemusíte si nic koupit__14

Lukáš Mano: Korytnačka Bibka__15_17

poezie

Yveta Shanfeldová: * * * __10_12

Ondřej Hložek: * * * __24

Pavel Kotrla: * * * __25

překlady

John Toshack: * * * __8

Vadim Kalinin: * * * __9

rozhovor

Martin Škabraha: Rozhovor s Petrem

Gajdošíkem o bývalých andělech__18_23

recenze

Martin Lukáš: Rafinovaně prostá výpověď
dospívající dívky__26_28

Zuzana Kůrová: Vlné víly verše
vily__28_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla

Bystřička 267

756 24

<http://kotrla.com>

pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel.: 571 419 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 51, ročník XIV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha; registrace MKČRE 13264,
internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>
Nevyžádané texty nevracíme ani neelektorujeme.

PAVOL IČO

Jaskyňa smrti

Stála na okraji vysokej skaly, v kútikoch očí sa jej leskli slzy. Na rukách chudých ako prúty, mala ťažké okovy. Držali ju dvaja muži s oštepmi. Okrem nich bol pri nej ešte starec. Niečo mrmlal a pozeral sa do neba.

Ona mlčala, podlamovali sa jej kolená. Na tvári mala tupý úsmev vyvolaný vývarom z kvetov. Vedel, že keby len tušila, čo s ňou robia, bránila by sa. Keď starec stíchol, muži s oštepmi ju postrčili.

Dopadla pred vchod do jaskyne, bez toho, aby vydala čo i len hlásku. Jej krvavé telo stiahlo do tmy niekoľko mohutných postáv v koži z divých sviň. Dedinčania ich volali démoni. Každý mesiac im museli priniesť dievča. Raz dávno démonov prinútil hlad vyjsť z jaskyne.

Odvtedy dedinčania prinášali obeť pravidelne. Dokonca sa im podarilo vyjednať, že ak dedinu niekto napadne, démoni jej prídu na pomoc do boja. A ten sa podľa všetkého blížil.

Hliadky totiž spozorovali v neďalekom lese vojakov.

Boleslav zaťal päste, otcovi venoval nenávistný pohľad a vysadol na koňa. Spomenul si, ako žiadal otca, aby dal znovu losovať, keď na zasadaní starešinov vyžrebovali Lenu. On však odmietol. Synovi neustúpil, ani keď mu pripomenul, že si mali s Lenou v lete prisahať vernosť. A čím viac myslel na otcove slová, tým prudšie hnal svojho koňa.

Pri úpäťí hory konečne zazrel dvojicu rytierov. Na štítoch mali červené kríže.

Keď naňho namierili ostrie kopijí, odpásal si meč a hodil im ho k nohám.

Oni ho odvliekli do tábora.

„Som náčelníkov syn, Boleslav“ povedal, keď už stál pred veliteľom, „Prišiel som žiadať o pomoc pre dedinčanov.“

Veliteľ vrhol na Boleslava podozrievavý pohľad, ale ten na zemi konárom nakreslil plán dediny, naznačil polohy hliadok a rozhovoril sa o Lene. Vojaci až cítili, ako im vrie krv v žilách, keď opisoval, ako ju zviazanú zhodili zo skaly. Svojho vodcu sami požiadali, aby im dovolil zaútočiť najprv na jaskyňu. Veliteľ súhlasne kývol hlavou.

„V dedine zavediem nový poriadok

a nikto už nebude musieť zbytočne trpieť," prisľúbil.

„Len o jedno ťa prosím," odvetil na to Boleslav, „Nech tvoji muži vstúpia do dediny až potom, čo dedinčanom vysvetlím, že ich oslobodili od démonov.“

Vodca nemal námietky. Ospravedlnil sa a šiel si odpočinúť do svojho stanu.

Bola už hlboká noc, ale Boleslav nemohol zaspáť. Premýšľal o otcovi. Snažil sa pochopiť, ako môže byť taký slepý. Tvrdí, že obeť sú poplatkom za slobodu a pritom nevidí, že sú všetci dedinčania otrokmi ľudožrútov?! Alebo necháva umierať panny iba preto, aby si udržal svoje postavenie? Ale čo z toho má? Od hrnčiara - cestovateľa, čo ho učil latinčinu, vedel, že inde žijú náčelníci v skvostných príbytkoch, nie v chatrči, ako jeho otec. A tiež vedel, že to, čo platí pre ľud, inde neplatí aj pre náčelníka a jeho blízkych. Boleslavov otec však pred troma mesiacmi nechal obetovať aj dcéru vlastného brata, pretože na ňu padol lós...

Zaspal, až keď si v mysli pripravil reč k dedinčanom.

Na svitaní veliteľ vyhlásil útok. Najprv vojaci veľkým oblúkom obišli dedinu. Z tieňa lesa vyšli až pri jaskyni. Tú nechal veliteľ obkľúčiť a dovnútra poslal dva tucty svojich najlepších mužov. Tí s krikom vbehli dnu. Po chvíli z jaskyne začali stúpať mračná dymu a zo sivej clony vyšiel necelý tucet vojakov. Boleslav žiaril radosťou.

Myslel si, že dedinu zbavil kliatby.

Armáda, až na jazdcov, ktorí ostali pri koňoch, pokračovala k hliadkam dedinčanov pešo, aby vyvolala čo najmenej pozornosti.

Hliadky boli roztrúsené na vrchoch kopcov. Vojaci sa k nim ticho zakrádali a útočili od chrbta. Pri zničení poslednej a najpočetnejšej stráže, požiadal veliteľ Boleslava o pomoc. Mal odlákať jej pozornosť, zatiaľ čo ju vojaci obkľúčia. Keď dedinčania zahliadli Boleslava, mysleli si, že ho poslali, aby niekoho z nich vystriedal. Dvaja mu išli na proti.

Len čo vyšli zo zákopov, skolili ich šípi. Zvyšných pobili meče vojakov, ktorí sa odrazu vynorili zo všetkých strán.

Boleslav sa už necítil ako ráno pri jaskyni. Žiaľ mu zovrel hrdlo pri pohľade na mŕtvych priateľov.

„Spravil som to aj pre vaše dcéry," šeptal, keď opúšťal ich telá.

Ešte než sa slnko dotklo korún stromov, boli vojaci v dedine. Na jej prahu prikázal veliteľ šiestim mužom, aby tam zostali s Boleslavom a zabili ho, ak sa nevráti.

Zvyšok armády, spolu s veliteľom, vtrhol do dediny. Ozval sa vresk, dupot a svišťanie šípov. Keď hluk ustal, vojaci aj s Boleslavom vošli do dediny.

Slamené strechy väčšiny chatrč tleli, na zemi ležali dobodané telá dedinčanov zvinuté v smrteľných krčoch. Mladé ženy sa vojaci snažili udržať váhou svojich tiel na zemi.

Zdalo sa, že okrem nich ušetrili iba tie najmenšie deti, čo špinavé od zakrvavenej hliny a takmer neviditeľné v závojoch čierneho dymu kľáčali pri telách svojich matiek.

Boleslav sa rozbehol k rodnej chalupe. Pred jej vrátami našiel starca. Tvár mal doráňanú, no spoznal ho podľa mohutných, zjazvených rúk a sivomodrých očí.

„Otec...“ vydralo sa mu horko z úst.

Keď sa obzrel, uvidel kapitána. Rozbehol sa oproti nemu so zaťatými päťami, ale veliteľova osobná stráž ho údermi do brucha zvalila na kolená.

„Vrazi!“ rozkričal sa, len čo nabral dych.

„Veď ty si nás sem poslal!“ odvetil veliteľ a k Boleslavovým nohám hodil nôž so slovami: „Ak v sebe máš kúsok hrdosti, vezmeš si život.“

Potom zavelil na ústup. Vojsko so spevom odpochodovalo naspäť do hôr.

Boleslav vzal nôž a priložil si ho k hrudi. Zatlačil ním, no keď cítil, ako ostrie narazilo o kosť, roztvoril dlaň.

Keď mu nôž vypadol z ruky, vstal, prešiel na kraj dediny a zmizol v lesoch.

Postupom času v jeho mysli utíchli výkriky, aj detský plač, čo ho prenasledoval od odchodu z dediny. Niekedy sa mu síce zdalo, že zahliadol spútanú Lenu, zjazveného otca alebo dieťa v špinavej, zakrvavenej košeli. Každým dňom však cítil, ako sa v jeho srdci rozrastá pokoj. Nachádzal ho na nekonečných prechádzkach či pri hľadaní korieňkov, dokonca aj keď sa triasol zimou vo svojej jaskyni.

Kdekoľvek sa obzrel, videl dokonalé dielo bohov.

V jeden upršaný, jesenný večer sedel

v jaskyni a ohrieval sa pri ohni. Keď k nemu doľahli tri mužské hlasy, porozhliadol sa po úkryte. No než sa stihol skryť, muži vstúpili. Najprv sa striasli pri pohľade na jeho vetché, kostnaté telo. Vzápätí však úctivo pozdravili.

„Svätče, nájde sa tu miesto pre troch pútnikov?“ spýtal sa ho jeden z nich.

„Nie som svätec, ale pokojne sa ohrejte pri ohni.“

„Ak nie si svätec, kto si?“ opýtal sa druhý.

Boleslav mlčal. Druhý muž sa však rozpravil aj sám:

„My sme z Voldova. Kedysi to bola dedina. Pred rokmi nás prepadlo kráľove vojsko, iba nám sa podarilo ujsť“ a odmlčal sa, akoby chcel počkať, či k tomu niečo neznámy nedodá.

Lenže on nepovedal nič.

„Kráľ z nás chce mať otrokov. Káže veriť iba v jeho boha a platiť dane“ ozval sa ďalší, „Ale tie zďaleka nie sú najhoršie. Oveľa horšia je kráľova zberba. Zabíja sedliakov iba pre potešenie.“

„Veru!“ prisvedčil tretí, „Voľakedy sme vždy na prvý deň pribúdajúceho mesiaca odniesli jednu pannu do jaskyne a bol pokoj. Teraz si už nikto nemôže byť istý svojím životom!“ Boleslav znervóznel. Mužom poprial dobrú noc a vstal, aby prešiel pár krokov do kútu, kde si chcel ľahnúť.

Jeden z mužov ho však chytil za ramię, povedal: „Už viem, koho mi pripomínaš“ a dôkladne si prezrel jeho tvár.

„Nevyzerá ako náčelníkov syn?“ spýtal sa svojich druhov a natočil Boleslavovu zarastenú tvár k ohňu.

Všetci súhlasne kývali hlavou. Vraj teraz, keď ho vidia vo svetle, o tom niet pochýb.

„Tak kto si?“

Neodpovedal. Po lícach mu začali skĺzať slzy.

„Tak predsa, je to on!“ vykrikol muž a vrazil mu dýku do brucha, „Kde si bol, keď prepadli dedinu?!“

„Zradca!“ ozvalo sa za ním a zacítil dve bodnutia do chrbta.

Boleslav sa nemohol nadýchnuť. Aj hlasy mužov počul stále tichšie.

Zvalil sa na zem a plazil k stene jaskyne.

Potom, čo opäť zacítil ako mu vchádza ostrie pod kožu, sa pokúsil o nádych a privrel oči.

JOHN TOSHACK

Nikdy nevíš

Přešli jsme přes pět cizích klubů
Se jmény, která křiví hubu
A zbývá už jen finále
Jedenáct Němců má namále.

Ve středu oznámil Shankly sestavu
Měl jsem o ní ale jinou představu
Až se mi slza zaleskla na víčku
Budu jenom zahřívát lavičku

Říkali, jak se poženou na bránu
Místo toho Netzer posílil obranu
Ten německý mančaft ale dneska jede
S Liverpoolem to už vypadá bledě.

Ještě, že přišla průtrž mračen
Každý na hřišti je hrozně zmáčen
„Necháme toho,“ povídá rozhodčí
A Němce tím dokonale zaskočí.

Finále se hraje až další den
Kolik udělá Shankly změn?
Nastoupí Toshack místo Halla
Němcům z něj půjde hlava dokola.

Díky Velšanově skvělé hlavě
Může Keegan skórovat hravě!
Liverpool zvítězil 3:0
Naděje Němců na pohár usnula.

Vzpomínám na ten zápas rád
Nevěřil jsem, že vůbec budu hrát
A bylo z toho utkání slavné -
Ve fotbale nikdy nevíš, co se stane!

Návrat ze Španělska

Přistáli jsme na letišti Speke
Klepu se únavou jak ratlík
Přiletěli jsme z Barcelony
Už nemůžu se dočkat sauny
Ale novináři, na ty nemám nervy
Kde prý mám báseň o zápase s Derby
Říkám: „Od skici k dílu se jde po kolenou
Víc básní bude, až mi zařídíte dovolenou.
Jinak si počkejte, zítra je taky den.“
Oni se zasmějí a vycházejí ven.

VADIM KALININ

...

Kup si štěňátko!
Podívej, ty tlapky, ouška, teplé, věrné...
Kup si štěňátko, nebo ho sežeru!

...

Kouzl mě do nohy,
Vyrazil jsem mu zuby,
Přinesl je domů a nebyly mezi nimi
jedovaté.

...

Opice uviděla práci, lekla se a utekla,
Zatímco člověk zůstal.
Potom kdo je z nich chytřejší.

...

Tvář vrány bez zobáku
Se podobá králičímu čumáku.
Že by to byl zázrak?

John Toshack (narozen 1949), velšský básník a profesionální fotbalista, hrál za FC Liverpool, později působil jako trenér, mj. v Realu Madrid. První báseň je o finále Poháru UEFA 1973 proti Borussii Mönchengladbach, druhá se odehrává po vítězství 1:0 na půdě FC Barcelona v semifinále Poháru UEFA 1976.

Vadim Kalinin (narozen 1973), básník, prozaik a rockový zpěvák, zakládající člen literárního sdružení Vavilon. Žije v Mytiščích u Moskvy, pracuje jako zahradní architekt a reklamní výtvarník. Autor knih Pokušení, Kukaččí slzy a Kilogram výbušniny a vagon kokainu.

Z angličtiny a ruštiny přeložil Jakub Grombář

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné
<http://aluze.cz>

YVETA SHANFELDOVÁ

Tchán v Abseconu

I.

Cestou na Absecon se míjej
krchovy, bary,
broskvoně v prachu,
zlý vinohrad.

Stravovny, psychina,
moře starý.
Na vozejčku za přílivem sedí tchán,
Nevnímá, jen zírá
jak přibodnutý kdysi chán,
jeho svět je
je zrádný oceán.

II.

Kdysi šil záclony, na zakázku.
Celý život šil a šil,
sedmdesát let tak prožil,
a pak v devadesáti
už jenom na nemocničním lůžku
rukama ve vzduchu
provlékal neviditelnou nit
zřejmě tajným ouškem mořské řasy
řasil i pomyslný šev,

stále ještě pozná syna,
i přes clonu Parkinsona,
a zápach od košil.

Tráví dny. Rukama
buď šije vzduch nebo
se ohledává
na plence pod přikrývkou,
pokud ho někdo nechytí.

III.

Náměsíční ubíjení.
To něčí čas bije, stálá nepotkání,
rychlé atomy ochrnutí,
den nekonečná smyčka
vytěšňování. Zelená
průsvitnost touhy.

Jak ticho za slokou
klíčí vybělováním
číhající rakev.
Milování bráním.

Chlorově konstantní
neodbytný nápěv.

IV.

U moře umře,
slaně na písčině,
tělo podél smrků
a duše u mřenek.

Z jeho tuh budou
chaluhy, brod,
černých chalup
k pobřeží. Moře
z vod do vod, a odvod
k ústí při hoře.

V.

Znal a bral a bránil a konec bran.
Teď do země je zván.
A pořád má rád tím, že bere
a že neživotnost neexistuje,
snad jen v tomhle místu je,

nebo v bozích, v těch
se utancuje navěky.
Břeh příběhu vždy daleký,
kam spadal sníh.

VI.

Nakonec od zápraží
sráz zahrady
její hutná strmost
rozměr závětrí
(jak na svislici
v ožehavém tichu
býlí)

hlasem se obracíme
zpět ke dveřím
a srpkem muší
trne dech

nebe skvrn
nepodobné plícím
a měsíc na zádech

Srpnový rekurs

Zavazadla lepkavá
strachem, krupobití

vyvázaná z krychle.
Koleje na zraku,
rychle z dohledu
na korze pro ty,
co neodjíždějí a
pořád na někoho
marně myslí.

Nahluchlý pach
nástupiště se mění
na odjezdy, odjezdy
na loučení, příjezdy
na loučení.

* * *

Majakovský. Živý
křičel z hrobu.
Včera, přes hustý liják
nahrávky, mp3player,
hlas ze záhrobní zeminy
vyjížděl z hlubin k již bez-slunečným
nebesům,
dštil slůvko „miňá“,
zámlky řval
ještě hlučnějším zoufalstvím
na celý zoufalý internet.

Puškinovo jen
v pozadí. Tma.

To slunce jako letmý
čaj se hrálo,
a z jejich srdcí vězeň
tloukl píseň, tesal
zvěř a zhoubný monolit,
křik hrobu se tišil, blížil
se žárný stěžeň.

* * *

Oblak
si přisvojuje hladiny,
náhlou stopou léta
ztěžka stoupá do hor.
Stoleté zastavení řeky,
podél ptačích nálad!

Vždyť se zalíbil nespavým
rybolovcům, vzájemným dlužníkům,
na prst jim navlékl slib, vesmírné
jiskry, věrolomnou štafetu.

Slovu nedostál.

PETR HRUŠKA

Z románu Karavana (1972)

Kapitola první

V údolí řeky Mississippi se táhla dlouhá pěšina, po níž šla karavana. Velitel této karavany se jmenoval John Bunsby. Byl to silný muž, vysoké postavy, asi padesátiletý. Byl velký bručoun, nepříliš přívětivý. Měl velké oči barvy okysličené mědi, ryšavé vlasy.

V jednom dostavníku jsem jel já s dvěma cestujícími. Jeden byl muž tmavé pleti, s neobvykle velkou hlavou. Byl to výborný střelec. Na hlavě měl tři orlí péra. Druhý byl běloch. Na hlavě měl široké sombrero. Kanadčan Ned měl za pasem dvě pistole, zatímco jeho společník byl ozbrojen lukem a šípy a velkou dýkou.

Náhle se k nám přiblížil velitel se správou.

„Hlásím vám, že došla voda v sudech.“

„Už se nenalezla žádná voda?“ zeptal se Ned.

„Bohužel, žádná,“ odpověděl Bunsby.

„Kolik dnů ještě zbývá do konce cesty?“ vyzvídal Kanadčan. Já jsem seděl mlčky na konci vozu.

„Ještě sedm dní,“ odpovídal Bunsby.

„Jsme v pěkné bryndě,“ poznamenal jsem po chvíli mlčení.

Kapitola druhá

Nazítří dne 13. března jsem se šel přesvědčit o ztrátě pitné vody.

„Jdu s vámi,“ řekl Kanadčan.

„Můžete jít,“ odpověděl jsem.

Šli jsme se přesvědčit, když tu náhle... Asi padesát rudochů se vrhlo na karavanu. Ned vytrhl z pasu pistole a jednu mi vtiskl do ruky. Já jsem tasil svou šavli. Vrhel jsem se na jednoho rudocha a hluboce jsem mu zaryl šavli do prsou. Když jsem se vrhl na druhého rudocha, ucítil jsem v rameni hroznou bolest. Druhého rudocha jsem zabil jen s hrozným přemáháním bolesti. Pak jsem padl vysílen na zem.

Po chvíli jsem se probрал. Začal jsem zuřivě pálit po drzých rudokožcích, kteří se vrhli na Neda.

Byla to hrozná podívaná na bojiště. Asi deset rudochů bylo smrtelně zraněno. Ostatní byli mrtvi.

Kapitola třetí

Byla to hrozná ztráta vody. Sudy byly proraženy, provrtány a tekla z nich voda. Již dva dny jsme žíznil. Ned se vrhl se džbánkem v ruce na poslední kapky vody. Napili jsme se poslední čerstvé vody. Začalo se mi dařit líp. Bolení hlavy přešlo a teplota zmizela. Ulehl jsem znovu ke spánku.

Probudil jsem se pozdě večer. Trápila mě žízeň. Začal jsem slídit po vodě. Když se ukázalo, že ve voze voda není, vyšel jsem ven. Náhle cosi zašustilo a nato vyběhl indián. Vyrazil ze sebe překvapené „Uf“ a zase zmizel.

MARTIN MÜLLER

Nemusíte si nic koupit

Pakliže vstoupíte do obchodního domu v centru města, nemusíte si nic koupit, pokud nechcete. Můžete se volně procházet, obdivovat zboží a nízké ceny, zastavovat a mluvit s lidmi, zkoušet si oblečení a tak podobně. Když odcházíte bez nákupního košíku přes pokladnu, pokladní si vás všimne, vlídně se usměje a nasměruje vás k východu pro lidi, kteří nic nekoupili. To aby nemuseli zbytečně stát a čekat ve frontě, když stejně nic nemají.

U vašeho východu vás přivítá dobře oblečený muž menší než vy, který se neustále usmívá. Říká se tomu prý rutinní kontrola. Musí vás zkontrolovat, jestli jste něco neukradl. Samosebou, že jít do obchodu a nic nekoupit není zločinem, je to však podezřelé a oni jsou solidní firma, musí na ně tedy být spolehnutí.

Malý usmívající se muž vás předá o mnoho vyššímu a vážnějšímu muži-gorile, ten vás za ruku odvádí dveřmi přes jakýsi tunel až do malé místnosti, na jejímž začátku (tedy místě, kudy do ní vstoupíte) a konci jsou stejné bílé dveře, splývající s leskle bílými zdmi. Podél pravé stěny se od jedněch dveří ke druhým táhne nablýskaná kovová lavička, na které sedí další lidé. Připomínají frontu u pokladny, jenže sedící.

Dveře se za vámi zavrou, leknete se, posadíte se na konec řady. Lidé v místnosti mlčí. Čekáte, zda někdo nepromluví. Po chvíli vám to nedá a zeptáte se muže před vámi (fyzicky vedle vás), jestli je zde také proto, že nic nekoupil. Muž přikývne. Zeptáte se ho, jak dlouho už zde sedí a čekáte, že se podívá na hodinky, on se vás však místo toho zeptá, kolikátého dnes je.

Zblednete a raději mlčíte.

LUKÁŠ MANO

Korytnačka Bibka

Sedela na hrubom konári brezy, kývala bosými nohami. Sledoval som ju odzadu. Slabý letný vietor sa pohrával s jej dlhými vlasmi čiernymi ako písmená, na ktoré sa práve dívaš. Rukami sa pridržala stromu, bola tichá a krásna. Zurčiaca rieka tiekla pomaly vpred, akoby sa každá kvapôčka vody chcela pozastaviť a zahľadieť sa na nádhernú vílu sediacu na breze. Tiene listov ju hladili po chrbte.

Opatrne som sa k nej priblížil. Rozbolel ma krk, čo som sa v jednom kuse díval do koruny stromu. Dal by som všetko za to, keby som vedel, o čom práve premýšľa.

- Ahoj, Žofka.

Rýchlo sa obzrela za mojím hlasom. V jemnej tváričke sa jej odrážalo prekvapenie, ktoré zaraz vystriedali pokojnejšie črty. Po líkach bielych ako papier sa jej rinuli slzy.

- Ideš na ryby? - opýtala sa ma, rukami si utierala oči.

- Nie. Chodím sem, keď musím na chvíľu vypadnúť z toho šialenstva. Je tu pokoj.

- To je pravda. - Usmiala sa. - Nejdeš sem hore?

- Radšej si sadnem do trávy. Nemám rád výšky. Dúfam, že ťa neruším.

- Nie, nie. V pohode.

Posadil som sa k jej červeným zhodeným topánkam. - Prišla si sem rozjímať? - opýtal som sa.

- Trochu.

Niekedy vám intuícia našepká, o čom môže premýšľať mladé dievča vyhládávajúce samotu a pokoj. Trúchli za ďalším chlapcom, s ktorým si predstavovala spoločnú budúcnosť, deti, domácnosť. Nedokáže sa zmieriť so slovami, aké jej povedal. „Nehodíme sa k sebe.“ „Prepáč, ale už k tebe necítim to čo kedysi.“ Ďalšie stroskotanie lode plávajúcej v nekonečnom mori lásky.

- A nechceš prísť ku mne? - opýtal som sa zahľadený do koruny brezy. - Tráva je mäkkšia.

- Neviem, ako zídem. Spadli mi topánky.

- Mám ti ich vyhodiť?

- Nie, asi skočím.

- Dolámeš sa.

- Zvládnem to.

Bola vysoko asi tri metre. Nesmelo sa pozrela na mäkkú trávu na zemi.

- Najprv naberiem odvahu, - povedala.
- Veľakrát som tu naberal odvahu.
- Chcel si tiež vyliezť na strom, bojko? -
Odhalila rad bielych zubov.

- Nie.

- Tak načo si hľadal odvahu?

- Chcel... - Chvíľu som váhal, či sa jej mám zdôveriť, nakoniec som sa osmelil: - Chcel som sa utopiť.

- V Laborci? - čudovala sa. - Tu sa neuto-
piš. Nízka hladina, - vysvetlila.

Ostal som prekvapený jej vecným tónom,
zmohol som sa iba na: - Naozaj?

- Teda... dalo by sa v ňom utopiť. Všetko
je možné. Prečo by si sa chcel utopiť? - vy-
zvedala.

- Vždy sa nájde nejaký dôvod.

- Typický chlap, - odfrkla.

- Čože?

- Vždy, keď si myslíte, že sa už nedá ísť
ďalej, riešite to tým najhorším spôsobom.
Chľastom alebo smrťou.

V duchu som s ňou súhlasil, ale nechcel
som iba tak uznať, že má pravdu.

- Asi sa dosť vyznáš. - Povedal som.

- To si piš. Dievča vás pustí k vode a vy už
hútate nad tým, pod aký vlak sa večer šmaríte.

- Zato vy v jednom kuse revete a sťažu-
jete sa!

- Čudoval by si sa, aké divy dokážu uro-
biť slzy. Upokoj sa a postav sa opäť na nohy.

Krutá pravda. Slané potôčiky, ktorými
vyplavíš smútok a bolesť. Nie vždy však po-
môžu. Človek potrebuje čas. A taktiež iného
človeka. Žofka už získala čas, vyplakala sa
a má aj človeka, s ktorým môže filozofovať
o večnom spore medzi pohlaviami.

- Ale vy muži neradi plačete, - povedala
arogantne. - Hráte sa na hrdinov, čo nepo-
trebujú nič a nikoho, a pritom si sami ani
nedokážete navariť.

- Blbosti.

- Jasné. Keď už nemáš čo povedať, radšej
poprieš holú pravdu. Bolo by lepšie, keby
si mlčal.

Tak som mlčal.

- Vytrhli ti jazyk?

Sledoval som tenký konárik plávajúci po
vodnej hladine.

- Hej! - skríkla.

- Čo je?

- Naštval si sa?

- Nie.

- Tak čo?

- Nič.

- Dobre. Pokojne ma ignoruj!

O chvíľu sa znova rozplakala. Úplne som zabudol, že ju nechal frajer, že má zlomené srdce. Ja imbecil!

- Žofka, - postavil som sa a zaklonil hlavu. - Prepáč.

- To nič, - vzdychla. - Stratila som... svojho miláčika.

- Pod' už dole.

- Bojím sa.

- Chytím ťa. - Ubezpečil som ju. - Skoč.

Ostala ticho. Premýšľal som, či sa viac bojí skoku alebo návratu do hnusnej bolestivej reality. „Bojím sa,“ znelo mi v ušiach. Pomaly sa upokojovala. Posunula sa až na kraj konára.

- Ale nedívaj sa mi pod sukňu, - povedala.

- Nebudem. Tak skáč.

Zhlboka sa nadýchla a skočila (mala červené nohavičky). Dopadla na obe nohy. Už-už sa takmer skoprcľa na zem, ale v pravej chvíli som ju zachytil. Konečne som sa na ňu díval zhora a nie zdola. Držal som ju za plecía.

- Vďaka, - zašepkala. - Je mi lepšie.

- Bude to v poriadku. - Objal som ju. Všetkými zmyslami som vnímal tento jedinečný okamih. Cítil som tlkot jej srdca. Vôňu šampónu Žofkiných sviežich vlasov. Jej krehké ruky na mojom chrbte.

- Ďakujem, - vzdychla.

- Neboj sa, určite príde ďalší.

- Ďalší? - Mierne sa odtiahla.

- Ďalší, - pritakal som.

- Čo ďalší? - nechápala.

- Predsa... Prečo si vlastne plakala?

- Zomrela mi korytnačka. Moja Bibka.

- Ou... - vydralo sa zo mňa. - Nebud'... smutná. Určite príde ďalšia.

- Ale Bibku mi nijaká iná nenahradí. - Pritlačila sa ku mne znova.

Zahľadel som sa na plávajúci konárik a intuitívne som sa cítil ako imbecil. Občas sa za dievčenským plačom a smútkom neskrýva chalan, ale korytnačka.

HOST

<http://www.hostbrno.cz>

ROZHOVOR S PETREM GAJDOŠÍKEM O BÝVALÝCH ANDĚLECH

S Petrem Gajdošíkem jsem si dal sraz v zahrádce jedné hospůdky na Letné – ne té pražské, ale olomoucké Letné, na nábřeží Moravy s nádherným výhledem na Klášterní Hradisko. Bylo věru letně. Záhy jsem zjistil, že rozhovor s ním se do našeho časopisu hodí víc, než jsem si sám původně myslel. Petr je totiž zlínský rodák a na Vsetínsku absolvoval základní vojenskou službu. Pak jej vítr na dlouhou dobu zavál do Čech. Dnes žije a pracuje v Olomouci. Řeč ale byla o něčem jiném.

Petře, někteří naši čtenáři by Tě mohli znát jako autora internetových stránek Nostalghia.cz. Jak bys je představil? Jak vznikly a proč?

Když jsem v 90. letech objevil internet, začal jsem mj. hledat informace o Tarkovském, jehož dílo mne už mnoho let zajímalo, a zjistil jsem, že toho zas tak moc není. Existovaly už anglické stránky Nostalghia.com, ale byly teprve v začátcích. Možnosti internetu, pokud jde o sdílení informací, zážitků a zájmů, jsou přitom ohromné a právě ta snaha „sdílet Tarkovského“ sehrála při založení Nostalghia.cz velkou roli. Je ale dost dobře možné, že v tom byl i kus exhibicionismu.

Původně byly stránky zaměřeny jenom na Tarkovského a *Marketu Lazarovou*. Potom jsem si ale začal říkat, když Tarkovskij a Vlášil, tak proč ne Bergman, proč ne Paradžanov – no a nakonec přibyla ještě řada dalších. Podtitul „stránky věnované bývalým andělům“, to je motiv z Wendersova filmu *Nebe nad Berlínem*.

Kolem stránek postupně vznikla určitá komunita, z čehož jsem byl docela překvapený. Nečekal jsem to. Podobně zaměřené stránky u nás ale nebyly, tak možná proto. Dnes už je situace trochu jiná. Ve zpětném pohledu vidím, že proti původnímu záměru mi to trochu přerostlo přes hlavu a dál to provozovat v této podobě je obrovská zátěž, která už začíná být nad mé současné možnosti.

Stránky se identifikují s tím, čemu se říká „duchovní film“. Existuje ale vůbec něco takového? Vysloveně duchovními tématy se zabývají jen některé z těch filmů. Např.

Tvoje - i moje - oblíbená *Marketa Lazarová* se sice dotkne problematiky církve, ale jinak se tam o duchovnu moc nejedná, zdá se mi. A pokud jde o způsob zpracování - neplatí, že každé umělecké ztvárnění má v sobě něco duchovního?

Je zvláštní, že většině lidí u pojmu „duchovní“ hned naskočí spojení s církví nebo náboženstvím. Přitom ale mezi tím vůbec není rovnítko. Je spousta filmů, které člověku zprostředkují nějakou duchovní, možná přesněji řečeno spirituální zkušenost, prožitek, a nemají s tematikou církve nic společného. Musím tady aspoň lehce zmínit vynikající knihu, kterou na toto téma napsal Jaromír Blažejovský - *Spiritualita ve filmu*. On sám zdůrazňuje, že tou nálepkou - a nesporně to nálepka je - se označují rozdílné filmy, rozdílné obsahem i formou. Zvlášť společné obsahové znaky se hledají těžko, i když on se o to pokouší. Jedním z vodítek mu je práce s filmovým časem, která je u těchto filmů naprosto specifická a zprostředkovává divákovi spirituální prožitek. Pochopitelně ale hned dodává, že např. dlouhé záběry samy o sobě nejsou znakem nějaké duchovnosti nebo uměleckosti, to by bylo příliš laciné. Do spirituality díla se podle mne promítá i vztah jeho tvůrce, ne jen jeho formální dokonalost.

Sám za sebe můžu říct, že vnímám filmy spíš emocionálně než nějakým analytickým filmologickým pohledem. Myslím si, že každé dílo, které člověkem emocionálně pohne, je svým způsobem duchovní. Podmínkou ale je, že divák musí na díle participovat, musí tam být vztah. Čili ta tzv. „duchovnost“ není obecná vlastnost toho filmu, je dána postojem, který zaujmeš, tvým vztahem k dílu, vztahem autor - dílo, divák - film apod.

A otázka zda každé umělecké ztvárnění - bez ohledu na téma - není už něčím duchovním... Ano, asi ano, jen z toho opět plyne další otázka - co přesně znamená „umělecký“... Zdá se mi, že vždy, když někdo, nejen umělec, ale i třeba partner v běžném rozhovoru, vyjeví kus sebe sama, kus svého nitra, má ta komunikace duchovní dimenzi. A je tu opět komunikace, participace, vztah, tedy to, co jsem již řekl - duchovní rozměr čehokoliv tu není sám o sobě, plyne z našeho vztahu k lidem, k věcem, k přírodě...

Takže *Nostalghia.cz* vlastně není ani tak o těch filmech samotných, ale je jakýmsi

záznamem specifického vnímání těch filmů. A obrací se k lidem, kteří je vnímají podobně...

Z velké části určitě. Jde opravdu o dost osobní pohled. V poslední době přemýšlím, že bych tematický záběr stránek nějak zúžil, protože to prostě nestíhám. Jediné, co bych asi nikdy nepřestal dělat v nejvyšší možné úplnosti, jsou Tarkovskij a Vlácil - a to mám dáno právě emočně, je to založené na mém osobním prožitku a vztahu k dílu těch tvůrců, mezi nimiž asi není žádná přímá spojitost, ale jejich zaujetí pro tvorbu z nich dělá vnitřně velmi blízké autory.

Zmiňoval jsi u Blažejovského dlouhé záběry jako možný znak spirituálního filmu. Před chvílí jsi použil slovo „vyjevit“, což je vlastně vizuální metafora. Tak mě napadá, že to spojení duchovna a vidění (a film je bytostně vizuální médium) může být pro někoho zarážející, protože duchovno si často spojujeme s něčím nadmyslovým, není to něco, co by člověk mohl vidět.

Já si naopak myslím, že to je velmi smyslová záležitost. Duchem je prodchnut celý náš svět, příroda, lidé kolem nás, a to vše vnímáme svými smysly. Mě v tomto směru velmi inspirují hory, mj. miluju slovenské Roháče. A když jsi tam nahoře několik dní sám, slyšíš jenom vítr a šustění trávy, kolem tebe se ženou mraky... Přes smysly se tak člověk dostává k něčemu, co neumí vyslovit. Někdo si to pak pojmenuje „duchovno“, jiný Bůh, další pak třeba jiná dimenze... Já takovou snahu tyto věci nějak definovat nemám, ale myslím si, že „nadmyslového“, jak jsi to nazval, se dobereme jen přes „běžné“ smysly. Duchovno, co o něm jenom přemýšlíš a spekuluješ, tak to je jenom nějaký konstrukt.

Bavit se tady, na stránkách literárního časopisu o filmu, je možná trochu hereze. Moje zkušenost je, že v „typickém intelektuálním“ prostředí bývá film často přehlížen - že je vnímán spíš jako zábava než opravdové umění. Odjakživa jsem slýchal, že „kniha je vždycky lepší než film“ - zatímco při četbě nebo poslechu rozhlasové hry si prý můžeme děj a postavy představovat a tím rozvíjet fantazii, ve filmu už všechno vidíme hotové a proto fantazii spíš otupuje...

Já si myslím, že to není pravda. Knížka a film jsou prostě různé umělecké formy, které vyžadují různý přístup, jiný způsob vnímání.

Z toho, mimochodem, plyne spousta nezdařených adaptací filmových děl, kdy se tvůrci snaží film natočit „tak, jak je to v knize“, ale to právě nemůže fungovat. Film se musí tématu chopit svými specifickými prostředky, jako to třeba udělal Vláčil s Vančurovou *Markétou Lazarovou*. Film má prostě svoji specifickou řeč, což není jen čistě formální záležitost.

A nikdo přece nemůže myslet vážně, že takový *Andrej Rublev* neprobouzí v člověku fantazii. Rublev pochopitelně není adaptace literární předlohy, je to původní film. Ale občas dokonce dochází i k tomu, že filmovou adaptací vznikne daleko inspirativnější dílo, než je ta kniha. Starší Vláčilův film *Đáblova past* je adaptací literární předlohy Alfréda Technika – knížky, která je dost hrozná, moc fantazie v člověku neprobudí a sotva kdo ji dneska zná. Ale ten film je stále živé, nevšední dílo.

Na druhou stranu tomu zpochybňování filmu rozumím, protože dneska je k vidění hrozně málo filmů, které nabízí něco víc než zábavu.

Netočí se?

Ale určitě ano, ale je komplikovanější se k nim dostat jinde než v kinech. Souvisí to s tím, že film je vůbec asi nejdražší umění, někdo do něj musí vložit poměrně dost peněz a pak pochopitelně potřebuje, aby se mu ta investice vrátila, což ovlivňuje, jaké filmy se točí, i to, jaké se hrají. Film je dnes z větší části průmysl a i ta artistnější část kinematografie musí skoro vždy brát ohledy na produkční či distribuční možnosti a záměry.

Oba obdivujeme Vláčilovu adaptaci *Markéty Lazarové*. Já se musím přiznat, že jsem knihu četl až poté, co jsem se zamiloval do filmu. Na jednu stranu mi pomohla porozumět některým zákrutům děje, na druhou stranu se mi zas až tolik, ve srovnání s filmem, nelíbila; bylo to fajn, ale neuhnanulo mi to. Máš to taky tak?

Já už si přesně nevzpomínám, jestli jsem knihu četl až po filmu, nebo ne. Asi ano. Ale bál bych se to hodnotit, jsou to prostě odlišné formy, jak už jsem o tom mluvil. Knížka se mi líbí také, ale jinak než film. U filmu oceňuju to, jak k té adaptaci Vláčil přistoupil. Ten text byl považován za nezfilmovatelný, ale Vláčil s Pavlíčkem z té inspirace udělali nádherný film. Častěji spíš volně inspirování se od románů jen tak „odpíchlí“ a dali tomu úplně jiný,

řekl bych monumentální rozměr. Hezké je, že hodně lidí si s *Marketou* pořád neví rady. Už ti, kteří bezprostředně po jejím uvedení v 60. letech psali většinou nadšené ohlasy, tak v tom filmu zároveň vždycky našli něco nestravitelného. A to u *Markety* přetrvává. Svým způsobem je mi to sympatické...

Zatímco *Marketa Lazarová* bývá hodnocena rozporně, další Vlácilův film, *Údolí včel*, je, zdá se mi, přijímán daleko jednoznačněji. Je to tím, že autorský styl Vladimíra Körnera je pro filmovou řeč vhodnější?

Především je nutné si uvědomit, že Körner byl původní profesí scénárista a dramaturg. A *Údolí včel* vzniklo právě jako filmový scénář, až později vyšlo knižně. Osobně se ale nějak pořád nemůžu zbavit dojmu, že tenhle film je ve srovnání s *Marketou* trochu banální, byť lze jeho drama chápat univerzálně. Ale zase chápu, proč jej diváci většinou ocení víc. Zatímco *Marketa* je takový těžko proniknutelný proud obrazů, *Údolí včel* má formálně i obsahově daleko sevřenější tvar, jde odněkud někam, je soustředěné na dvě postavy, má jasný začátek zápletky, vývoj a konec. Tak trochu na půdorysu antického dramatu, což je obecně přístupnější forma.

Ale když už jsme se k tomu filmu dostali – před lety mne na jednom semináři zaujala obrácená interpretace toho díla. V běžně zakořeněném vnímání představuje Armin (Jan Kačer) fanatika, občas interpretovaného i jako metafora totalitní moci, vyžadující absolutní poslušnost, odevzdání, zatímco Ondřej (Petr Čepek) se chce z té moci, tedy z autority rytířského řádu, do níž se navíc dostal z vůle svého otce, osvobodit. Zaujal mne ale pohled, který polaritu těch postav úplně otočil. Ondřeje lze vnímat jako někoho, kdo koho mohl, toho zradil, pokud to vyhovovalo jeho cílům, zatímco Armin je jediný, kdo je ochoten položit život za svou ideu.

Vrátím se na závěr k jedné předchozí otázce. Já jsem ve škole, resp. na gymnáziu (víceletém) zažil poměrně důkladnou výuku literatury, zatímco film zůstával až na výjimky stranou. Mám dojem, že se v tom skrývá předpoklad, že zatímco interpretace čteného textu je náročná aktivita, které je třeba se učit, dívat se na filmy je jednoduché a nikoho to učit nemusíme, každý přece vidí, co tam je... Nezasloužil by si film větší pozornost ve výuce už od nejmladších let, zvláště když

si vezmeme, jak silně se naše kultura „audiovizualizovala“, oproti vysloveně literárním dobám národního obrození?

Když jsem byl ještě dítě školou povinné, tak jsme chodili do zlínské filharmonie na tzv. výchovné koncerty. Vždy tam byl takový průvodce, který nám skladbu nějak přiblížil, upozornil nás, o co v ní jde, čemu věnovat pozornost, atd., něco na způsob Bernsteinových koncertů pro mladé posluchače. Jako dítě mne to vždy vzrušovalo, poslouchat a pátrat v té skladbě po tom či onom motivu... Myslím, že s filmem by to mohlo být obdobné. Dítě je hrozně vnímavé, a když se mu věc dobře podá, nechá se strhnout... Kdyby mu někdo takto dokázal přiblížit film, ukázal mu, že ho nemusí zkonsumovat jako pytlík brambůrek, tak by to určitě mohlo přinést ovoce. Ale, popravdě řečeno, neumím si to dnes moc představit – ani na straně žáků, ani na straně učitelů.

Přitom v naší současnosti má vizuální komunikace stále větší význam. Zjednodušeně řečeno skoro platí, že to, co vidíš, je dnes důležitější než to, co čteš. Vezmi si už ty titulky v novinách nebo na netu – lidé dnes samotné články ani moc nečtou, takže se redakce snaží dát všechno potřebné do titulku, podtitulku a pretextu. A tohle pak lidé vnímají jako informaci – přelítnou to očima a jdou dál, nějakému širšímu kontextu nevěnují pozornost... Tahle rychlost, nestálost, to je ale problém stejně tak pro literaturu jako pro opravdu dobré filmy. V tom se od sebe jejich situace vůbec neliší.

Tak asi nezbyvá než doufat v pomoc „bývalých andělů“... Díky za rozhovor!

Otázky kladl a rozhovor vedl Martin Škabraha

<http://www.itvar.cz/>

ONDŘEJ HLOŽEK

Předjaří

Mdlé slunce noří se
v nedospané noci.
Zaděláno v němém
sněhu.
Pomalu odpařuje se tma,
co pod kalem se rodí.
Pohublá zeleň
už chvěje se z cest.

U hradeb

Mlčení větví poblíž cest,
Holé ticho vyprášených mezí.
Čas jako zmuchlaná vlajka.
Nevlaje a není náš.
Jen vránám nepřekáží.

Oktobraní

(malému Metudovi)

Sešlapaným listím
za paty podzimek
tahá.
Už brzy zaklíní se čas.

Pár kroků
nejistě od břehu.
A hned zase
nazpátek,
jen se smíchem
nenakazit.

Nebe je, když...

Nach stele si
do polí
a podivné věci
Spřádají se na nebi.
Ještě pořád neprší.

PAVEL KOTRLA

* * *

Jeden muž s protézou ruky
Jeden muž s protézou čelisti a chrupu
Bláznivá sousedka s kdysi odhalenými prsy
Jen dvě porce utopenců
Výčet zamlčených příběhů

* * *

Ráno krátce po páté
Umlčená zhaslá světla
Vrací noci její ukradenou moc

V krátkém okamžiku
Svítání

Na autobusovém nástupišti
Jantarové bohyně z východu
Stojí v řadě na starou oprýskanou karosu

* * *

Moře se ztrácelo pod nohama
Nikde žádná opora
Vedle unavený Noe už plaval sedmý den
Jen ticho – šepot – mlha – sen

* * *

Nakonec za všechny ty sny zaplatíš
Tiché jsou dny bez úsměvu
Ale někde v těch troskách tušíš déšť
Prší

* * *

Šel jsem kolem Magnetové hory
A nepřitahovalo mne vůbec nic
Zapochyboval jsem o světě
Skutcích statečného Sindibáda
Co to se mnou je?

* * *

Pod vodou pomalu a potichu se nadechnu
S jemnou chutí orobince a bláta na jazyku
Dívám se nahoru
Nad hladinou: nebe – slunce – vzduch
Sleduji
Uzavřený dech stoupá za nimi

RAFINOVANĚ PROSTÁ VÝPOVĚĎ DOSPÍVAJÍCÍ DÍVKY

Útlá próza *Černoch* (Crnac, 2004; česky 2009) je v pořadí druhou do češtiny převedenou knihou chorvatské spisovatelky Tatjany Gromači (*1971) a tak jako autorčinu prvotinu, sbírku básní *Něco není v pořádku?* (Nešto nije u red?, 2000; česky 2008), ji přeložil Jiří Hrabal a vydalo olomoucké nakladatelství Periplum.

Černoch je variací autobiografické prózy, která zachycuje nejdůležitější období vývoje a zrání člověka, jeho dětství a jeho dospívání, prostřednictvím výrazně krátkých, často velmi sugestivních a nápadně fragmentárních obrazů, které na sebe někdy bezprostředně navazují, jindy zase jen výběrově a s výraznými mezerami pokrývají chronologii celého příběhu. Kniha je tak rozdělena na sto třicet osm číslovaných kapitol, často ne delších než půl strany. Svůj osobní příběh vypráví ženská hrdinka s určitou dávkou lehkosti a prostoty, krátké strohé věty připomínají neúčastné referování, výčet motivů, jejichž vzájemné souvislosti bývají pouze naznačeny, avšak v průběhu četby lze za touto syrovostí, prostou jakékoli poetické stafáže, odhalit působivou strategii, jak vyprávět osud vnímavého a poněkud uzavřeného děvčete v zemi zasažené válkou, kde lidé ze strachu a beznaděje postupně přestávají komunikovat a usilovat a pomalu si uzavírají cestu jeden k druhému.

Napětí mezi způsobem, jakým je příběh podán, a jeho námětem, který sám o sobě není nijak nápaditý, nýbrž v dobrém slova smyslu tradiční a věčný, je nejvýraznějším rysem celé knihy. Toto napětí se proměňuje s tím, jak se příběh vyvíjí a dívka dospívá. Styl počátečních kapitol připomíná neumělé líčení dítěte, které vykresluje úzký životní prostor (a obzor) rodného domku a přilehlých míst, polí a uliček s pomocí jednoduchých vět, přísně sledujících kauzalitu veškerého dění s někdy až komickým důrazem na přesnost prožitků. Všední výjevy z rodinného života jsou očima dítěte nahlíženy s doslovnou schválností a se smyslem pro groteskno, ovšem právě to dává vystoupit narušenému stavu věcí a rodičí se bezútěšnosti, z nichž se vypravěčka později

vyvazuje poněkud zvráceným a nemilosrdným humorem. Samozřejmost, s níž jsou některé absurdní momenty uváděny na pozadí smutně obyčejné každodenní existence, je mnohdy zarážející. Několik motivů položených s až okázalou střízlivostí vedle sebe dokáže přesně trefit rozporuplný, zoufale ztěžklý a jakoby ne plně přiznaný pocit nespokojenosti, který v mladé dívce její okolí a život v něm probouzejí.

V následujících kapitolkách věnovaných dívčinu studiu ve velkém městě, a tedy i jejímu postupnému poznávání a připouštění si povahy světa, ať už prostřednictvím milostných prožitků či nejrůznějších důsledků válečných událostí, se zmiňované napětí dále vyhrocuje. Způsob vyprávění je citelněji poznamenám melancholií, kterou hrdinka pociťuje, ale zároveň v sobě potlačuje. Apatii a smířením proto tu a tam proráží prudká, ale krátká touha žít plněji, která se nejnápadněji projevuje zuřivým objímáním milenců. „Čekali jsme, až se setmí, abychom se mohli muchlovat a olizovat jako zvířata.“ (91) „Když hudba přestala hrát a světla zhasla, spadli jsme na zem pod barový pult a líbali se a osahávali všude po celém těle, jako by nás něco bolelo nebo jako bychom chtěli jeden z druhého něco odtrhnout.“ (85) Nezáujatost a lhostejnost hrdinky místy nakonec přechází až v odcizení vlastním prožitkům: mladá žena vypráví o tom, co se jí bezprostředně týká a co sama bytostně prožívá způsobem, jako by pouze popisovala spatřené, jako by se sama stávala náhodným svědkem svého života.

Popisnost nese nepochybně svůj podíl na výrazné statickosti této prózy, která je v principu vystavěna na básnické obraznosti a která se zdá usilovat o postižení scelující nálady celé jedné generace. Některé pasáže by mohly existovat samy o sobě jako lyrizované aforismy či gnomické básně v próze, vyjadřující se svébytně k otázkám společenských a mezilidských nešvarů (pokrytectví, sobectví, závist atd.) či běžných stereotypů provázejících přirozené generační spory. Absence souvislejšího příběhu a plastičtějších osudů má však za následek, že některé scény snadno sklouzávají k žánrovému obrázku či umně ozvláštňenému truismu, což zbytečně oslabuje neobvyklou naléhavost autorčiny výpovědi. Vzhledem k tomu je také nakonec autorka nejsilnější v detailu, ve zcela

samozřejmém každodenním detailu, který by řada jiných ani nepovažovala za hodný literární reprezentace, nicméně právě na těchto detailech a jejich přesném zpodobení bývá založena pointa jednotlivých kapitol, přičemž v průběhu knihy se z nich stávají symboly a symptomy nálad a stavů jednotlivých postav, především samotné vypravěčky, která jimi nepřímo tlumočí svůj vztah k věcem nebo událostem. Co je však nejdůležitější, v těchto detailech se autorce nejpřesvědčivěji daří zobrazit okamžik individuálního prožívání věcí, které je všem lidem společné, které jim vždy ještě zbývá, ať jsou na tom sebehůř, které zakládá jejich nejširší sounáležitost, přestože už dávno spolu přestali mluvit a své drobné poznatky si nechávají pro sebe, a které konečně také pobízí čtenáře k účasti na příběhu mladé dívky. Příkladem může být následující úryvek: „Navečer padla na sedlo pokryté koženkou rosa – bylo třeba vzít kousek šatů nebo košile a jedním rychlým tahem shrnout kapky směrem k okraji tak, aby látka oděvu nestihla nasáknout.“ (63) Kdo z vás toto nezažil?

Gromačina kniha je na první pohled plná rezignace a beznaděje, protože o nich se v ní píše nejčastěji a velmi intenzivně, ovšem hluboko pod tím vysvítá jakási smlčená, tichá naděje, že život sám si přece jen pomůže i z těch největších hrůz, třebaže se to nikdy neobejde bez obětí. Působivost Černocha tkví v tom, že se mu toto zdánlivě banální, obyčejně hned všem jasné a otřepané tvrzení daří přesvědčivě doložit.

Martin Lukáš

VILNÉ VÍLY VERŠE VILY

Od panny až po kurvu, tak by se dalo charakterizovat spektrum stylizací, které bychom našli ve sborníku ženské milostné poezie *Královný slz a ostružin* (van Aspen 2010). Sborník vydala a uspořádala Sylva Lauerová. Záměrem bylo, podle jejich slov, představit současnou amatérskou i profesionální tvorbu českých básnířek. „*Poctivě přiznávám, že to byla moje osobní zvědavost a také snaha o protržení závoje jisté ignorace, která se v posledním desetiletí kolem poezie vznáší, jež mě vedly k uspořádání této knihy*“. Je dobře, že se Sylva Lauerová hned v předmluvě přiznala, co ji k vytvoření této pětiset-

padesátidevítistránkové stránkové bichle vedlo, ale už neřekla, podle čeho nebo jakým způsobem vlastně básničky vybírala. Netají se přesvědčením, že nám nabízí průřez českou milostnou poezií. Mám oprávněné obavy, že nenabízí. Ve sborníku jsou uveřejněny básně od čtyřiceti čtyř básnířek, přičemž hranice jejich profesionálnosti je měřena tím, zda vydaly alespoň jednu sbírku.

Zcela tu však chybí stálice ženské poezie, jako například Viola Fischerová, Wanda Heinrichová, Bohumila Grögerová, Jana Štroblová, Zdena Zábranská, Božena Správcová a mnoho dalších. Místo nich tu najdeme usazené květy před zvadnutím, po zvadnutí, výjimečně v rozpuku, přičemž těch posledních moc není. Bohužel. Sylva Laureová chtěla ukázat, jak umí ženy básnit o lásce, toto tematické omezení není podle mého soudu příliš šťastné, protože ty, které o ní umí slušně promluvit, tu bohužel z valné části chybí. Ty, které jsou zveřejněny, často připomínají gymnaziální slohové cvičení na téma: *Co mě v poslední době zasáhlo úplně nejmíc*. Navíc, číst čtyři sta dvacet jedna báseň o lásce? Z toho by se umiloval i Kristián. Básně mají jedno společné: téměř totožné motivy, obraty, způsob vidění a geneticky příbuzné básnické výpovědi.

Každá básnička je stručně představena. Čtenář se seznámí s tím, kde se cítí doma, kdy se narodila a v jakém znamení. Dále každá z básnířek čtenáře obšťastní svým životním krédem, jež se, mnohdy marně, snaží vylepšit její statut. U každého jména je také nakreslena éterická bytost neznámého původu, která se vlně usmívá a vystrkuje na nás děsivě symetrické poprsí.

Co se však povedlo, je název. *Královný slz a ostružin*. Polovina básní se nese v uplakaném duchu a hledá jakási ideální univerzália, proklíná muže – „ty nelidské, nemilující bídaky“, nicméně proklíná je také proto, že požaduje poněkud bizarní úkoly: „...vidíš ten komín? Proměň ho v květinu je teď i tvůj“. (Svatava Antošová, str. 17) Jsme také svědky otázek s existencionálním podtextem, ze kterých vskutku „mrazí“. „Opravdu je milovat jen hazardní hra na všechno nebo nic? Nebo míň než nic“. (Marcela Blahůšková, str. 55) Následuje nejistota: „Nevím, jestli tě miluju. Stále ještě miluju. Napsala jsem dnes dvě básně“. (Marcela Blahůšková, str. 53)

Spousta autorek si libuje v infantilních zdrobnělinách, díky kterým jsou básně „nápaditě ozvláštněné“. Nejčastěji se objevují: prstíčky, tlapičky, tykadélka, řasičky. Potom vznikají tyto verše: „osekejte mi prstíčky, co chtějí sahat na jeho tělo, okrájejte mi prsíčka, co chtějí cítit jeho dlaně.“(Marcela Blahůšková, str. 54) Spojení téměř masochistických choutek se zdrobnělinami tvoří zoufale laciný a lascivní verš nevybouřeného lyrického subjektu. Jedna z dalších mnoha variací na prstíčky a drápky: „...zatnu si třeba drápky s chutí do těla, které nebolí...“ (...) „Prstíčky deště tak sladce zoufale tůkají na kůži...“(Ingrid Hanušová, str. 155)

Lyrické subjekty se často snaží lásku vyjádřit mermomocí a použijí k tomu přirovnání připomínající laciný plakát objímajících se milenců v dívčím pokojíčku. „A ticho se k ní tulilo jak kotě v pelíšku“. (Tereza Hejdová, str.165)

Věra Jelínková je zase přesvědčená, že básnického účinku dosáhne sentimentálními anaforami a klišovitými obraty typu - *Hudba tvých kroků* či *Marnosti má, má lásko jediná, a já bych chtěla, / tolik chtěla odpoutat se od tvého těla*. (Věra Jelínková, str. 171)

Společné mnoha básním je také, že se ve verších neustále kutálejí nějaké korálky, řetízky či ztracené prstýnky, pošlapané iluze, naděje a ztracené věnečky. A když zrovna lyrický subjekt neroní slzy, tak sází na drsnost, „která bere dech“.

Jana Jirásková poetickou veřejnost prý zaujala extravagantní erotickou poezií *Hygienický emoce* a její místy až křečovitě nesentimentální projev tvoří výjimku ve zmeti ztracených nadějí.

„Zapal mi cigáro! A dělej! A pořádně mi ho vykuř! Natržení žilek, rozšmudlané šminky a malárie“. Postupně přechází až do dekadentních poloh: „Nepřišel co? Kdo? Nedělej se! Táhne ze mě pach piva a propocenejch kalhotech šťourám se sirkou v uchu jazykem v cizích ústech“. (Jana Jirásková, str. 182)

Erotika se tedy nachází ve sborníku v různých polohách. Výše zmíněný extrém je výjimkou, jinak cudně setrvává u symbolů krve, zkyslého popřípadě ztěžklého vína či rozteklém medu, který někde teče, případně se jím někdo potírá a tvoří magické čáry a u demonizování a glorifikování sexu.

Příjemný nesentimentální projev má Martina Boková. „Dnes jsem tě málem oslo-

vila/jenže mluvit za jízdy s řidičem..." (str. 74) Sarah Garay nabízí nápaditou poezii se sympatickým cynismem: „*Toužím bolestně po tvé přítomnosti. / Neboj taky to přejde... Ať už je derniéra. (Ať už je to za mnou / Ať ti můžu zase lhát / Jsem totiž herečka... S procítěným velmi uvěřitelným: ...ááááách...*“ Tyto verše jsou v protikladu s feministicky laděnými výčitkami básnického hlasu Karly Krátké: „*Stává se. Nenarostla mi velká prsa. A i kdyby.. Jiné bys na mě hledal chyby. Nevím, zda vešlo by se do řádku, co všechno u tebe není v pořádku...*“ (Karla Krátká, str. 207)

Pokud ale zapomene na malá prsa jsou její verše až překvapivě trefné a bolestné. „*Už nemáš roztřesené prsty / už je to nuda/ vid'.*“ (str. 207). Karla Krátká nabízí rovněž citlivou reflexi soudobého světa. „*Všude dojedeme / Všude se dovoláme / Všude trefíme / Všude.*“ (str. 208)

Co je poezii v této knize společné? Stylizace, ryby, víno, odkazy na antiku. Objevují se klasické protiklady jako láska x mráz, mrznutí x tání, slzy x smích. Stylizace do Evy, Judyty, vražednice, kudlanky, Alenky v říši divů atd.

Je zvláštní, že i přes velkou míru stylizace, se většina poezie v tomto sborníku nemůže odtrhnout od explicitního způsobu pojmenování. Nevím, zda to souvisí s ženskou mnohomluvností a malou schopností se vyjádřit stručně a výstižně, či vrozeným smyslem pro zastírání skutečností paradoxně se bíjící s vrozeným smyslem neustále něco vysvětlovat, ale některé básně pak nabývají obludných rozměrů třinácti slok a schází jim hlubší metafory a metonymie. V čem předmluva nelhala, je rozmanitost způsobu psaní. Jsou tu rýmované, volný verš, jsou tu básně v podobě kaligramů. Nicméně ani to nezachrání výstražnou zbytečnost tohoto sborníku. Tento sborník může možná posloužit jako rekvizita na dámský čajový dýchanek. Pokud se prolistujete až na závěr, můžete si vyplnit malý osobní dotazníček jako do dětského památníku. Narozena ve znamení: není to jedno? Doma se cítíte: doma. Vaše krédo? Krédem nic nespraviš, jak je toho tento sborník důkazem. Něco málo o Vás: I to málo je moc.

Zuzana Kůrová

